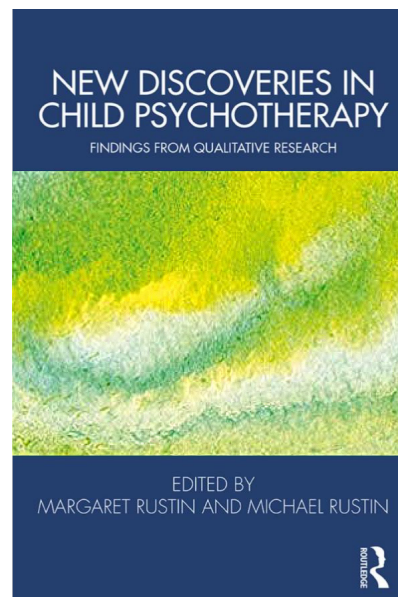

Bokanmälan
Bokanmeldelse

Fredrik Cappelen
Oslo

New Discoveries in Child Psychotherapy Findings from Qualitative Research

Bokanmeldelse: New Discoveries in Child Psychotherapy. Findings from Qualitative Research. Margaret Rustin and Michael Rustin, eds. Routledge, London.

Forskning tett på det lille menneskets opplevelse og erfaring

Boken inneholder grundige og kreative eksempler på kvalitativ forskning med utgangspunkt i psykoanalytisk tenkning og arbeid. De kvalitative metodene er anvendt på mange problemområder og i ulike kontekster innen det psykoanalytisk orienterte arbeidet med barn og familier. Forfatterne viser at det er på tide å løfte frem kvalitativ forskning, fremfor kun gruppestudier som eneste standard, for å gjøre nye oppdagelser i barnepsykoterapi og for å øke vår forståelse av fenomener som utspiller seg. Forfatterne viser hvor viktig det er å fange fenomenene bottom-up. Med dette løfter de

frem opplevelsene og erfaringene til pasienter som ikke alltid kan uttrykke sine egne ønsker og behov, slik som ungdom og voksne kan. Forskningen er utviklet tett på Tavistocks psykotераpeutiske arbeid med barn i ulike aldre og på spedbarnsobservasjonsmetoden. Fokuset ligger tett på livet og på det partikulære intersubjektive fremfor det objektive, gjennom et psykoanalytisk blikk.

Endringer i forskningsmetodikk, utdanningssystemer og klinisk arbeid.

Psykoanalytisk/psykodynamisk psykoterapi har i ulike perioder vært under press og angrep som be-

handlingsmetode og teoriene har ofte vært gjenstand for kritikk for sitt vitenskapelige perspektiv og for empirien teoriene bygges på. De siste ti årene har man erfart en dreining innen akademia og i behandlingsverden. Forståelsen av evidens og særlig forskning gjennom randomiserte kontrollerte studier (RCT) i mainstream psykoterapi har blitt ansett som gullstandard for å si noe om en behandlingsmetode gir ønsket behandlingseffekt.

Denne store endringen i synet på forskning innen psykologisk behandling har man kanskje merket aller mest innenfor barnepsykoterapien. I Norge på 70-80-90-tallet fikk alle psykologer og leger tre års grundig opplæring i barnepsykoterapi på lekerom, pedagogene gikk på seminar i Educational Therapy fra Tavistock, sosionomer fikk grundig opplæring i forelderbehandling over tid, og alle fikk inngående opplæring i systemisk familierapi. I utdanningen på Nic Waals Institutt og på flere klinikker for barn og unges psykiske helse (BUP), fikk kandidatene i tillegg tilbud om seminar i spedbarns observasjon.

Utdannelse av kandidater i dag har endret seg. Fokus har dreid seg mer mot raskere metoder og utvikling av en «verktøykasse» der det trekkes frem nye metoder og teknikker for hver diagnose gitt barnet. Seminarene over tid der man utvikler en egen evne til å tenke om det komplekse samspillet mellom pasienten og egne reaksjoner, er blitt færre og sjeldnere. Det kan virke som vinden av naturvitenskap innenfor psykoterapifeltet og andre enklere, mer strømlinjeformede metoders fremmarsj, har skviset ut arbeid med å forstå barns kommunikasjon gjennom lek og psykoterapi på lekerom i BUP.

Mange i Norden og i verden forøvrig, har nok opplevd den destruktive tsunamien av endringer. Institutter som legges ned, barneterapirom som stenges og myndigheter som kjøper idéen om quick-fix.

Det er mange av oss som jobber med psykoterapi med barn som har erfaring med og tro på viktigheten av at et barn får mulighet til å bli forstått gjennom lek av en sensitiv terapeut. Vi kan kanskje holde et lite håp om at konkurransen mellom metoder også bidrar til å skjerpe barneterapifeltet og den psykodynamiske tenkningen.. Det er et stort behov for forskning innen feltet. Det er derfor med glede jeg tar for meg boken *New Discoveries in Child Psychotherapy – Findings from qualitative*

research, som representerer et svar på behovet for forskning på barnepsykoterapi.

Kvalitativ forskning

Boka er en presentasjon av 11 doktorgradsstudier gjennomført ved Tavistock Institute. Redaktørene, Margaret og Michael Rustin, gir i starten en forklaring for valg av vitenskapelig kvalitativ metode. De argumenterer for at psykoanalytisk erfaring gjennom spedbarnsobservasjon, egenbehandling, terapiarbeid og klinikerens integrerte teoretiske kunnskap også preger observasjonene som er gjennomført i studiene. De hevder også at klinikerens gjennom observasjon av kliniske fakta, overføring/motoverføring og emosjonell bearbeiding driver en type forskning i det intersubjektive ubevisste domene. For de som trenger å friske opp vitenskapsteori, som meg selv, gir de også en god forklaring på utviklingen av særlig to metoder innen kvalitativ forskning, nemlig *Grounded Theory* og *Interpretative Phenomenological Analysis* (IPA). Det er interessant å lese om *Grounded theory* sin utvikling innen sosiologi: En metode som vokste frem i akademia under sekstitallets «kulturelle turbulens» som en reaksjon på og motstand mot det som ble sett som «objektive fakta», og som en metode som åpnet muligheten for å forske på «social sciences from below». Dette får meg til å tenke på hvordan vi som terapeuter løfter frem det lille, barnets opplevelse og forsøker å gi mening til dets subjektive opplevelse og erfaring i vår kulturelt turbulente verden i dag.

Den psykoanalytiske tenkningen sett gjennom kvalitativ metode, danner således perspektivet som forskernes har undersøkt sitt materiale gjennom. For klinikerens som til daglig ikke befinner seg i akademiske sammenhenger kan noen av tekstene virke noe forvirrende, oppstykket og noe vanskelig å følge, samtidig som det er lærerikt for å forstå kvalitative forskningspremisses.

Boka er delt i to deler

1 Hovedsakelig teori og klinisk metode

Wendy Shallcross tar i første studie for seg funn fra et kasus, en single case study, fra spedbarnsob-

servasjon. Forfatteren har særlig fokus på hvordan an spedbarnet takler et traumatisk tap av mor for en periode og hvordan spedbarnet arbeider for å ta seg inn igjen etter at mor kommer tilbake, med å oppnå en balanse i seg selv, i den indre verden og i kontakten med mor. Som spedbarnsobservasjon ofte er, er det sterk lesing der man kommer tett på den lilles og mors opplevelse av at mor er tvunget til å være borte en lengre periode. I mors sted kommer det en «nanny» som for en periode tar mors plass. Man kan merke kampen om på liv og død, både den somatiske/fysiologisk og den psykologiske, som den lille gjennomgår. Interessant er at forfatteren finner tegn til utvikling i spedbarnet tidligere enn det som ofte er beskrevet i litteratur og forskning.

Den neste studien ved Louise Allnutt tar for seg en barnepsykoterapis innvirkning på en på 2-år gammel gutts utvikling. Gutten er fosterhjemsplassert og strever med regulering av følelser, nærhet og kontakt på ulike måter. Presentasjonen viser en svært sensitiv observatør/terapeut som beskriver et barn som strever med primitive og tidlige angster. Forfatteren danner en hypotese om at barnet mangler en *evne til å finne sin plass i tid og rom*. Denne vansken viser seg på ulike måter i kontakten mellom terapeut og pasient. Blant annet bygger forskeren forståelsen av sine data på Winnicotts teori om et *holding environment*.

Neste studie omhandler et kontroversielt tema i dag. Carlos Tamm beskriver to psykoterapier med barn der det er oppdaget autistisk utvikling hos barnet. I dagens psykiske helsevern er bare det å snakke om terapi for barn med ulik grad av autistiske trekk vanskelig å se for seg. Historien som ofte kan dukke opp og som kan ha skapt en skepsis mot psykoanalytisk tenkning om autisme, kan blant annet være teorien om «kjøleskapsmødre» fra Bettelheim. Forfatteren i denne artikkelen lykkes i å balansere forståelsen for at det autistiske barnet strever med noe genetisk iboende, men også er et barn som er avhengig av sine omgivelser for utvikling. Den viser at psykoterapi kan være en måte å forsøke å forstå barnets subjektive opplevelsesverden på. Forfatteren bygger sin tolkning på tenkning fra ulike psykoanalytiske tenkere, som Tustin, Meltzer og Bion. Forfatteren viser på en sterk måte hvor primitive og voldsomme angster barnet kan bære på og gir samtidig håp i at barnet tidvis klarer å relatere på en mer moden

og integrert måte. Forfatteren viser også hvordan språket utvikler seg under veis i terapien som en måte barnet kan symbolisere erfaringer og følelser på og skape mer sammenheng. Gjennom å hjelpe barna med sin sterke primitive angst, viser forfatteren hvordan de etter hvert blir mer fleksible og uttrykksfulle, og gir bedre kontakt etter endt behandling.

Den neste forskeren Emily Ryan, viser hvordan et barn med traumer, omsorgssvikt og diagnosen ADHD også kan ha nytte av psykoterapi. Forskeren analyserer prosessen og forsøker å forstå hvordan Bions teori om det han kaller K, kunnskap om omverden og seg selv er vesentlig for bedring. Forfatteren beskriver hvordan arbeidet med sterke negative følelser i overføring/motoverføringen i første fase av behandlingen, til sist går over i en annen fase, der terapeuten og pasienten sammen kan innta en mer nysgjerrig og utforskende holdning til seg selv og andre. Forfatteren viser en evne til å reflektere over eget arbeid og hvordan man kan bli fanget i vanskelig samspill og samtidig etter hvert komme ut av det.

Det femte studiet utført av Miriam Creaser, utgjør en analyse av forskjellen på timereferater skrevet etter timer basert på minne kontra lydopptak av timene. Gjennom analysen viser forskeren blant annet hvor store forskjeller det er mellom notatene. Forfatteren finner også at overføringsrelasjonen mellom pasient og terapeut viser seg i de memorerte notatene, særlig gjennom at deler blir utelatt og oversett, mens andre elementer kommer i fokus. Forfatteren analyserer disse «feilhandlingene» i lys av psykoanalytisk teori og viser på overbevisende vis hvordan dette gjenspeiler det terapeutiske paret i behandlingen. Forfatteren anbefaler at man bruker både lydopptak og memorerte timereferater, særlig i forskning. Man kunne savnet fokus på videopptak også, men det får bli et annet studie.

2 Hovedsakelig praksis: Bidrag til utvikling av tilbud.

Den første forfatteren i denne delen av boka, Feryth Watt, beskriver en kvalitativ studie av en utsatt minoritetsgruppe med mødre og deres forestillinger om barn i magen og etter fødsel. Inspirert av spedbarnsobservasjon stilles spørsmål rundt «*what does babies know*». Det gjennomføres

både fokusgrupper og intervjuer. Forfatteren beskriver overraskende funn, særlig når det gjelder mødrenes innsikt og forståelse for barnets responsivitet, allerede i magen. Hun beskriver også hvordan enkelte temaer, som vold i hjemmet unngås på grunn av frykt for å dele i grupper med andre fra samme boligmiljø.

Etter dette presenteres doktorgrad fra danske Liselotte Grünbaum. Liselottes arbeid er et case-study analysert gjennom IPA (se over) inspirert av psykoanalytisk teori. Liselottes arbeid er både modig, tøft og krevende på mange måter. For det første løfter hun frem terapi med svært traumatiserte og skadede barn. Hun beskriver sterke og voldsomme overføringsreaksjoner, som man kan ta og føle på. Hun løfter samtidig frem et svært interessant fenomen i behandlingen som omhandler pasientens representasjoner av søsken i kombinasjon med reaksjoner på avbrekk i behandlingen (ferier, helger og så videre). Det viser seg etter hvert heftige representasjoner og temaer knyttet til søsken, gjennom overføring og materiale i lek. Hun konkluderer med at barnets fantasier om rivaliserende barn og andre pasienter dukker opp som noe fryktet og forestilt, i det terapeuten har vært utilgjengelig for henne. Liselotte utforsker barnets erfaring med egne søsken, traumer og opplevelse av å føle seg utestengt av terapeuten. Liselotte viser også at evnen til å kunne representere disse fantasiene er viktig for pasientens utvikling og en overgang til at pasienten kan håndtere mer triangulære relasjoner.

Den neste doktorgraden presenteres av Kristine Tiltina og er et prosjekt der samarbeid mellom ansatte i barnevernet (social workers) og en psykoanalytisk psykoterapeut hvor det foretas vurdering av barnevernsbarn, barnets behov for omsorg og for behandling. I dette arbeidet ble det både jobbet med selve samarbeidet og dannelsen av en *felles forståelse* og deretter med en tilpasset psykoanalytisk utredning basert på psykoanalytisk kunnskap om egenskaper ved barnet, som i en lekeobservasjon, i kombinasjon med et psykoanalytisk perspektiv på *å mangle forankring*. Forfatteren argumenterer for at det psykoanalytiske blikket og forståelsen danner ytterligere en dimensjon av forståelse som er fruktbar ved slike vanskelige avgjørelser.

Marie Bradley beskriver et prosjekt der man prøvde ut psykoanalytisk korttidsarbeid med fosterforeldre til barn som hadde vært utsatt for

tidlige og alvorlige traumer. Modellen bygger på en tett utforskning av samspillet mellom barn og omsorgsgiver og man analyserer kapasiteten til å containe barnets stress og overveldende følelser, samt til å hindre at utagering fra fortiden skal repeteres. Arbeidet viser en imponerende inngående og detaljert analyse av resultatene, som er svært lovende, til tross for sin tidsavgrensede karakter. Dette arbeidet viser meget godt anvendt og tilpasset psykoanalytisk kunnskap inn i en annen kontekst. Teksten anbefales alle som er utdannet i psykodynamisk psykoterapi og som jobber med fosterforeldre.

Det nest siste arbeidet, presentert av Rajini Sharma, handler om en terapeuts erfaring med å være gravid og hvordan dette virker inn i en psykoterapi med en fosterhjemsplassert gutt. Forfatteren beskriver en veldig sterk prosess, der både egne følelser fra terapeuten overføring og pasientens følelser knyttet til magen som vokser, vekker svært ambivalente følelser og temaer i terapien. Ved hjelp av grounded theory inspirert av psykoanalytisk tenkning, finner forfatteren flere mønstre i terapiprosessen som er svært farget av terapeuten sin grad av erfaring. Studiet belyser et meget viktig tema for klinikerne og vil kunne bidra med tenkning og hjelp til å stå i liknende situasjoner som terapeut.

Til slutt skriver Jenifer Wakelyn om en studie med fokus på terapeutiske tiltak knyttet til fosterhjemsplasserte spedbarn og barn. Det er igjen en kvalitativ analyse av to ulike innsatser utviklet ved Tavistock. Det ene er en videreutviklet versjon av spedbarnsobservasjon som kalles terapeutisk observasjon. Det går ut på at en psykoterapeut med erfaring fra spedbarnsobservasjon deltar observerende i fosterhjemmet. Ved siden av å delta gjennom observasjon, kan terapeuten delta mer aktivt inn i mor-barn dyaden. Hun finner at modellen i kassustudie hjelper fostermoren og barnet til å gjennomleve smertefulle og vanskelige situasjoner og at de etter hvert finner hverandre i mer lekfulle utviklingsfremmende samspill. En annen spennende modell som evalueres gjennom flere kasus og bruker erfaringer, er noe de kaller *Watch me play*. Denne modellen er en korttidsmodell der man psykopedagogisk og gjennom at terapeuten besøker familien fem ganger, forsøker å skape rom for at fosterbarn og fosterforeldre møtes i lek. Dette kan høres enkelt ut, men gjennom å kvalitativt utforske dette, finner forskeren at dette for flere kan utgjøre

store forskjeller for barna hun undersøkte. Hun finner at mange modeller for arbeid med fosterbarn og fosterforeldre ikke fokuserer på lek, men mer på omsorg. Intervensjonen skaper et rom for at traumatiserte barn kan uttrykke og utvikle seg videre fra ganske alvorlige traumer. Hun finner at mange fosterforeldre i England får litte støtte og vitalisering selv, slik at modellen har potensialet til å utvikle nivået av omsorg og utvikling ytterligere.

Til tross for at boken tidvis har et akademisk forskerpreg, viser den også psykoanalytisk tenkning på sitt beste og mest kreative, i mange kontekster, på mange problemområder og i tenkning om pasienter i ulike aldre. Den viser at det er på tide å løfte frem kvalitativ forsknings fokus på oppdagelse av nytt land, og den viser også hvor viktig det er å fange fenomenene bottom-up. Forskningen er utviklet tett på Tavistocks psykoterapiutdanning inkludert den unike og geniale spedbarnsobservasjonsmetoden, svært tett på livet og på det partikulære gjennom et psykoanalytisk blikk.

Referanse

Rustin, M. & Rustin, M (2019). *New Discoveries in Child Psychotherapy. Findings from Qualitative Research*. Routledge. London

Fredrik Cappelen er psykologspesialist i barne og ungdomspsykologi, barne og ungdoms psykoterapeut og psykoanalytiker. Han jobber i dag ved Nic Waals Institutt i hovedsak med psykoterapi med ungdommer, barn og familier. Veileder også psykoterapi ved Universitetet i Oslo.

cappelen@gmail.com